

การเสริมสร้างศักยภาพการออมของชุมชนวัยก่อนเกษียณอย่างมีส่วนร่วมบนพื้นฐาน
หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง: กรณีศึกษาอำเภอนมทวน จังหวัดกาญจนบุรี**
PARTICIPATORY ENHANCEMENT OF SAVING CAPACITY AMONG PRE-RETIREMENT
AGE GROUP BASED ON THE PHILOSOPHY OF SUFFICIENCY ECONOMY:
A CASE STUDY OF PHANOM THUAN DISTRICT, KANCHANABURI PROVINCE

สุทิน อ่อนอุบล

Suthin On-Ubon

คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏกาญจนบุรี กาญจนบุรี ประเทศไทย

Faculty of Humanities and Social Sciences, Kanchanaburi Rajabhat University, Kanchanaburi, Thailand

Corresponding author E-mail: thinubon2509@gmail.com**บทคัดย่อ**

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) พัฒนาศักยภาพการออมของชุมชนวัยก่อนเกษียณอย่างมีส่วนร่วมบนพื้นฐานปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในอำเภอนมทวน จังหวัดกาญจนบุรี และ 2) ประเมินผลและถอดบทเรียนจากการพัฒนาศักยภาพการออมตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง กลุ่มตัวอย่าง ประกอบด้วย ประชาชนวัยก่อนเกษียณ จำนวน 35 คน และผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง จำนวน 5 คน คัดเลือกแบบเจาะจง (purposive sampling) เครื่องมือในการเก็บข้อมูล ได้แก่ แบบสอบถาม แบบสัมภาษณ์ และการสนทนากลุ่ม การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณใช้สถิติเชิงพรรณนาและเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยด้วยสถิติ paired t-test ส่วนการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพใช้การวิเคราะห์เนื้อหา ผลการวิจัยพบว่า ชุมชนวัยก่อนเกษียณมีทัศนคติเชิงบวกต่อการออม ส่วนใหญ่มีวัตถุประสงค์ในการออมเพื่อเตรียมพร้อมรับมือกับภาวะเจ็บป่วยในอนาคต การเกษียณอายุ และการศึกษาของบุตรหลาน รูปแบบการออมที่นิยม ได้แก่ การฝากเงินกับธนาคารหรือสหกรณ์ การซื้อกรมธรรม์ประกันชีวิต และการเก็บเงินสดไว้ใช้ในยามจำเป็น ปัจจัยที่ส่งผลต่อพฤติกรรมการออมของประชาชนวัยก่อนเกษียณ ได้แก่ รายได้ที่เปลี่ยนแปลงตามสถานะเศรษฐกิจ และความไม่แน่นอนของค่าใช้จ่ายในชีวิตประจำวัน หลังจากเข้าร่วมการพัฒนาศักยภาพการออม ชุมชนมีความรู้เกี่ยวกับการออมและการดำเนินชีวิตตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงเพิ่มขึ้นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($t = 11.39$ และ 8.351 , $p < .000$) มีการวางแผนการออมเงินเพื่อการเกษียณอย่างเป็นระบบทั้ง 3 ระยะ ได้แก่ การออมระยะสั้น การออมระยะกลาง และการออมระยะยาว ผลการติดตาม ร้อยละ 63.50 ของกลุ่มวัยก่อนเกษียณมีการออมเพิ่มขึ้นเฉลี่ยร้อยละ 5.72 เมื่อเทียบกับก่อนเข้าร่วมโครงการ

คำสำคัญ: การออม, การเสริมสร้างศักยภาพ, วัยก่อนเกษียณ, ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

Abstract

This research aimed to: 1) Develop the saving capacity of pre-retirement community members through a participatory approach on the philosophy of sufficiency economy of Phanom Thuan district, Kanchanaburi province, and 2) Evaluate and extract lessons from the saving capacity

*Received June 4, 2025; Revised June 23, 2568; Accepted June 25, 2025

development based on the Sufficiency Economy Philosophy. The sample consisted of 35 pre-retirement individuals and 5 relevant stakeholders, selected through purposive sampling. The research instruments included questionnaires, interviews, and focus group discussions. Quantitative data were analyzed using descriptive statistics and paired t-tests to compare pre- and post-intervention means. Qualitative data were analyzed using content analysis. The findings revealed that the pre-retirement community had a positive attitude toward saving. Most participants saved with the aim of preparing for future illness, retirement, and their children's education. The preferred saving methods included depositing money in banks or cooperatives, purchasing life insurance policies, and keeping cash for emergencies. Key factors influencing saving behavior among pre-retirement individuals were income fluctuations due to economic conditions and uncertainty regarding daily living expenses. After participating in the saving capacity development program, the community demonstrated a statistically significant increase in knowledge about saving and living according to the Sufficiency Economy Philosophy ($t = 11.39$ and 8.351 , $p < .000$). They also developed systematic retirement saving plans across three stages: short-term, medium-term, and long-term saving. Follow-up results showed that 63.50% of the participants increased their savings, with an average increase of 5.72% compared to before the program.

Keywords: Savings, Capacity Building, Pre-Retirement Age Group, Sufficiency Economy Philosophy

บทนำ

ประเทศไทยได้เข้าสู่สังคมผู้สูงอายุอย่างสมบูรณ์ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2564 และคาดการณ์ว่าจะมีจำนวนผู้สูงอายุเพิ่มขึ้นเป็นประมาณ 20 ล้านคนภายในปี พ.ศ. 2568 ผู้สูงอายุส่วนใหญ่มีแนวโน้มเผชิญปัญหาเกี่ยวกับความมั่นคงทางเศรษฐกิจหรือรายได้ในการดำรงชีวิตอย่างมีคุณภาพหลังเกษียณ หนึ่งในปัญหาสำคัญของผู้สูงอายุไทย คือ การไม่มีเงินออม โดยมีเพียงร้อยละ 34.6 ที่มีเงินออมแต่ไม่ถึง 100,000 บาท สาเหตุหลักมาจากขาดการเตรียมความพร้อม ส่งผลให้ผู้สูงอายุเผชิญความเสี่ยงด้านความมั่นคงทางการเงินและคุณภาพชีวิต ส่งผลกระทบในระดับภาพรวมของประเทศอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2560) แนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงตามพระราชดำริของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ 9 มุ่งเน้นให้ประชาชนสามารถพึ่งพาตนเองได้อย่างยั่งยืน มีภูมิคุ้มกันต่อการเปลี่ยนแปลงทั้งทางธรรมชาติและเศรษฐกิจจากปัจจัยภายในและภายนอก โดยยึดหลักมัชฌิมาปฏิปทาตามแนวทางพระพุทธศาสนา คือ ความพอเพียง ความพอดี และความสมดุลในการดำเนินชีวิต รัฐบาลได้มีการน้อมนำแนวคิดมาบูรณาการในการพัฒนาประเทศอย่างองค์รวม โดยเน้นให้คนเป็นศูนย์กลางของการพัฒนา ใช้กลไกทางเศรษฐกิจส่งเสริมคุณภาพชีวิต การสร้างรายได้ ลดรายจ่าย และมีเงินออมไว้ใช้ในยามจำเป็น

จังหวัดกาญจนบุรีมีจำนวนผู้สูงอายุทั้งสิ้น 81,135 คน คิดเป็นร้อยละ 16.95 ของประชากรทั้งหมด จากการสำรวจข้อมูลความจำเป็นพื้นฐาน (จปฐ.) ในปี 2562 พบว่า กลุ่มผู้สูงอายุที่มีอาชีพและรายได้ไม่ผ่านเกณฑ์ จปฐ. มีอยู่ร้อยละ 10.50 ของผู้สูงอายุทั้งหมด นอกจากนี้ จากจำนวนครัวเรือนที่สำรวจทั้งหมด 159,945 ครัวเรือน (คิดเป็นร้อยละ 100) พบว่า มีครัวเรือนที่ไม่ผ่านเกณฑ์การเก็บออมเงิน จปฐ. อยู่ที่ร้อยละ 26.34 (สำนักงานพัฒนาชุมชนจังหวัดกาญจนบุรี, 2562) สะท้อนให้เห็นถึงความจำเป็นในการพัฒนาทางเลือกด้านอาชีพและรายได้ที่มั่นคงแก่ผู้สูงอายุในจังหวัด เพื่อส่งเสริมให้มีการออมเงินสำหรับการใช้จ่ายในวัยชราและยกระดับคุณภาพชีวิตในระยะยาว

จากการศึกษากระบวนการออมเงินตลอดจนปัญหาและอุปสรรคในการออม โดยน้อมนำแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาประยุกต์ร่วมกับแนวคิดการออม พบว่า การออม คือ การเก็บสะสมทรัพย์ไว้ส่วนหนึ่งเพื่อใช้ในยามจำเป็น ด้วยการประหยัดและสะสมทีละเล็กละน้อย โดยใช้หลักความพอเพียงเป็นแนวทางในการวางแผนการเงิน มีกระบวนการ 4 ขั้นตอน ได้แก่ การตั้งเป้าหมายในชีวิต การจัดทำบัญชีครัวเรือน การออมเงินในรูปแบบต่าง ๆ และการทบทวนแผนการใช้จ่าย โดยวัตถุประสงค์หลักของการออม ได้แก่ การใช้จ่ายในวัยเกษียณ การใช้จ่ายฉุกเฉินหรือเจ็บป่วย และเพื่อการศึกษา ขณะที่อุปสรรคสำคัญของการออม ได้แก่ รายได้และค่าใช้จ่ายต่อเดือนที่ส่งผลกระทบในทางลบต่อความสามารถในการออม (สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2564)

จากสภาพปัญหาและความสำคัญดังกล่าว จึงสนใจในการทำวิจัยเรื่องการเสริมสร้างศักยภาพการออมของชุมชนวัยก่อนเกษียณอย่างมีส่วนร่วมบนพื้นฐานหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง: กรณีศึกษาอำเภอนมทวน จังหวัดกาญจนบุรี เพื่อพัฒนาศักยภาพการออมของชุมชนวัยก่อนเกษียณอย่างมีส่วนร่วมบนพื้นฐานของปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ประเมินผลและถอดบทเรียนการพัฒนาศักยภาพการออมของชุมชนวัยก่อนเกษียณอย่างมีส่วนร่วมบนพื้นฐานปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ได้แก่ ความพอประมาณ ความมีเหตุผล และการมีภูมิคุ้มกันที่ดี ภายใต้เงื่อนไขความรู้และคุณธรรมที่ดั่งาม ด้วยกระบวนการมีส่วนร่วมจากชุมชนให้เกิดการพัฒนาศักยภาพในการออมของชุมชนวัยก่อนเกษียณอายุที่ยั่งยืน ทั้งในระยะสั้น ระยะกลาง และระยะยาว ทำให้ชุมชนเข้าสู่วัยผู้สูงอายุมีคุณภาพชีวิตที่ดี ครอบครัวอบอุ่น ชุมชนเข้มแข็ง และพึ่งพาตนเองในระยะยาว

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อพัฒนาศักยภาพการออมของชุมชนวัยก่อนเกษียณอย่างมีส่วนร่วมบนพื้นฐานปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในอำเภอนมทวน จังหวัดกาญจนบุรี
2. เพื่อประเมินผลและถอดบทเรียนการพัฒนาศักยภาพการออมของชุมชนวัยก่อนเกษียณอย่างมีส่วนร่วมบนพื้นฐานปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในอำเภอนมทวน จังหวัดกาญจนบุรี

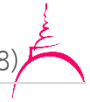
วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ใช้รูปแบบการวิจัยและพัฒนา (Research and Development: R&D) โดยแบ่งกระบวนการวิจัยออกเป็น 3 ระยะ ดังนี้

ระยะที่ 1 การศึกษาข้อมูลเบื้องต้น เป็นการสำรวจข้อมูลทั่วไป ทักษะ ทักษะ พฤติกรรม และความต้องการด้านการออมของชุมชนวัยก่อนเกษียณ เพื่อใช้เป็นข้อมูลพื้นฐานในการพัฒนารูปแบบการออมตามแนวทางหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

ระยะที่ 2 การพัฒนาศักยภาพการออมของชุมชนวัยก่อนเกษียณอย่างมีส่วนร่วมบนพื้นฐานปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง โดยนำข้อมูลจากระยะที่ 1 มาพัฒนาศักยภาพการออมของชุมชนวัยก่อนเกษียณอย่างมีส่วนร่วม ตามแนวทางหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ผ่านกระบวนการ ดังนี้

1. การพัฒนาศักยภาพการออมของชุมชนวัยก่อนเกษียณ ประกอบด้วย การประชุมวางแผน การกำหนดกิจกรรมการออม การวิเคราะห์ความเป็นไปได้ของกิจกรรม การพัฒนาศักยภาพการออมของชุมชน การนำเสนอแนวทางการพัฒนาศักยภาพ และสรุปผลการพัฒนาศักยภาพการออมของชุมชนวัยก่อนเกษียณ
2. การสร้างความตระหนักรู้เรื่องการออม โดยอบรมเชิงปฏิบัติการให้ความรู้เกี่ยวกับหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง การแลกเปลี่ยนประสบการณ์ การจัดทำบัญชีรายรับ-รายจ่ายรายสัปดาห์ การติดตามพฤติกรรม การใช้จ่าย จัดกิจกรรมช่วยเหลือกันในกลุ่ม และการบรรยายเรื่อง “การออมทรัพย์: ตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง” สรุปบทเรียนจาก “บัญชีรับ - จ่าย หนองโรงชุมชนคนพอเพียง” โดยจัดกิจกรรม 3 ครั้ง

3. การสร้างต้นแบบการออมจากการพัฒนาศักยภาพ โดยจัดกิจกรรมกลุ่มเพื่อช่วยเหลือกัน การติดตามพฤติกรรมการใช้จ่าย การประชุมระดมสมองเพื่อออกแบบต้นแบบการออม การบรรยายความรู้เกี่ยวกับการออม และกิจกรรมแลกเปลี่ยนเรียนรู้ รวมถึงการประเมินผลหลังการพัฒนา

ระยะที่ 3 การประเมินผลและถอดบทเรียนการพัฒนาศักยภาพการออมของชุมชนวัยก่อนเกษียณอย่างมีส่วนร่วมบนพื้นฐานปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ดำเนินการภายหลังการพัฒนา ศักยภาพของชุมชนที่เข้าร่วมการพัฒนาศักยภาพ โดยมีกิจกรรม 1) การประเมินผลการพัฒนาศักยภาพการออมของชุมชนวัยก่อนเกษียณอย่างมีส่วนร่วมบนพื้นฐานปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง และการสรุปผล และ 2) การถอดบทเรียนจากการพัฒนาศักยภาพการออมของชุมชนวัยก่อนเกษียณ ใช้กระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชน และสรุปบทเรียน

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง คือ กลุ่มชุมชนวัยก่อนเกษียณที่ร่วมพัฒนาศักยภาพการออมอย่างมีส่วนร่วม โดยใช้หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเป็นพื้นฐาน จำนวน 35 คน ใช้วิธีการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) โดยมีเกณฑ์เลือกเข้าศึกษา (Inclusion criteria) ประกอบด้วย มีอายุอยู่ระหว่าง 45 - 59 ปี สามารถสื่อสารภาษาไทย อาศัยอยู่ในพื้นที่มาแล้ว 1 ปี ความรู้ด้านเศรษฐกิจพอเพียง นำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้ในการชีวิตประจำวัน และยินยอมเข้าร่วมการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย แบ่งออกเป็น 2 ประเภท ได้แก่

1. เครื่องมือในการเก็บข้อมูลเชิงปริมาณ ได้แก่

แบบสอบถามเกี่ยวกับข้อมูลทั่วไป เป็นคำถามคุณลักษณะทั่วไป โดยให้เลือกตอบ (Checklist) หรือเติมข้อความลงในช่องว่าง

แบบสอบถามพฤติกรรมกรรมการออม ทศนคติต่อการออม และการดำเนินชีวิตตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง มีลักษณะเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ คือ น้อยที่สุด น้อย ปานกลาง มาก และมากที่สุด โดยกำหนดเกณฑ์ค่าเฉลี่ยในการแปลผลตามแนวคิดของ Best, J. W. (Best, J. W., 1988) คือ น้อยที่สุด 1.00 - 1.49 น้อย มีค่าเฉลี่ย 1.50 - 2.49 ปานกลาง มีค่าเฉลี่ย 2.50 - 3.49 มาก มีค่าเฉลี่ย 3.50 - 4.49 และมากที่สุด มีค่าเฉลี่ย 4.50 - 5.00

แบบสอบถามความต้องการในการออม มีเนื้อหาเกี่ยวกับความต้องการออม โดยให้เลือกตอบ (Checklist) หรือเติมข้อความลงในช่องว่าง

แบบทดสอบความรู้เรื่องการเสริมสร้างศักยภาพการออม มีเนื้อหาครอบคลุมความรู้ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ได้แก่ ความพอประมาณ ความมีเหตุผล การมีภูมิคุ้มกันที่ดี เป็นแบบเลือกตอบ “ถูก” และ “ผิด” จำนวน 30 ข้อ แบ่งระดับความรู้เป็น 3 ระดับ โดยอิงเกณฑ์ของ Bloom, S. J. (Bloom, S. J., 1975) คือ ความรู้ต่ำ คือ 0 - 10 คะแนน ความรู้ปานกลาง คือ 11 - 20 คะแนน และความรู้สูง คือ 21 - 30 คะแนน

2. เครื่องมือในการเก็บข้อมูลเชิงคุณภาพ ได้แก่ 1) แนวทางการสนทนากลุ่ม ซึ่งประกอบด้วย การดำเนินชีวิตประจำวัน ความสามารถเรียนรู้และนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาประยุกต์ใช้ แนวทาง และมาตรการส่งเสริมการออมของชุมชน 2) แบบสังเกต และ 3) เครื่องบันทึกเสียง

การสร้างเครื่องมือวิจัยและการหาคุณภาพของเครื่องมือ ดำเนินการ ดังนี้

ศึกษาทบทวนทฤษฎีและผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง นำมาวางกรอบโครงสร้างเนื้อหา และสร้างแบบสอบถามให้สอดคล้องกับกรอบแนวคิดและวัตถุประสงค์ของการวิจัย

ตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) โดยให้ผู้เชี่ยวชาญจำนวน 3 คน ตรวจสอบข้อความถาม พร้อมประเมินค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) ค่าดัชนีความสอดคล้องอยู่ระหว่าง 0.67 - 1.00 ซึ่งผ่านเกณฑ์ที่กำหนด คือ ต้องมีค่าตั้งแต่ 0.50 ขึ้นไป (Rovinelli, R. J. & Hambleton, R. K., 1977)

ตรวจสอบความเชื่อมั่นของเครื่องมือ นำแบบสอบถามที่ปรับปรุงไปทดลองใช้ (Try Out) กับกลุ่มประชาชนที่มีลักษณะใกล้เคียงกับกลุ่มตัวอย่างแล้ววิเคราะห์ค่าความเชื่อมั่น แบบสอบถามความรู้มีค่าความเชื่อมั่น (KR-20) เท่ากับ 0.87 ทศนคติต่อการออม และการดำเนินชีวิตตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง มีค่าความเชื่อมั่น สัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาค เท่ากับ 0.93 และ 0.85 ตามลำดับ ซึ่งตามเกณฑ์กำหนด คือ ต้องมีค่าตั้งแต่ 0.70 ขึ้นไป (DeVon H. A. et al, 2007)

การเก็บรวบรวมข้อมูล เก็บข้อมูลในระหว่างเดือนกรกฎาคม พ.ศ. 2563 ถึงธันวาคม พ.ศ. 2564

การวิเคราะห์ข้อมูล ใช้โปรแกรมสำเร็จรูปในการวิเคราะห์ข้อมูล โดยแบ่งเป็น 2 ประเภท ดังนี้

การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณ ใช้สถิติเชิงพรรณนา ได้แก่ ค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ค่าสูงสุด และค่าต่ำสุด และเปรียบเทียบความแตกต่างของค่าเฉลี่ยระหว่างก่อนและหลังการพัฒนา ศักยภาพการออม โดยใช้สถิติ paired t-test (กัลยา วานิชย์บัญชา, 2552)

การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ โดยใช้วิธีการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis)

การพิจารณาด้านจริยธรรมการวิจัย ผู้วิจัยได้ยื่นขอรับรองจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์ต่อคณะกรรมการจริยธรรมการวิจัยในคน มหาวิทยาลัยราชภัฏกาญจนบุรี และได้รับเลขรับรองจริยธรรมการวิจัย COA No. 003/2563 เลขที่โครงการวิจัย SOP 001/63 เมื่อวันที่ 26 มิถุนายน พ.ศ. 2563

สมมติฐานการวิจัย

1. หลังการพัฒนาศักยภาพการออมชุมชนวัยก่อนเกษียณมีความรู้ก่อนและหลังการพัฒนาแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05
2. หลังการพัฒนาศักยภาพการออมชุมชนวัยก่อนเกษียณมีการดำเนินชีวิตตามแนวทางหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงก่อนและหลังการพัฒนาแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

ผลการวิจัย

1. ข้อมูลทั่วไป ทศนคติ พฤติกรรม และความต้องการด้านการออมของชุมชนวัยก่อนเกษียณอายุข้อมูลพื้นฐานทั่วไป

กลุ่มตัวอย่างจำนวนทั้งสิ้น 35 คน เป็นเพศหญิงร้อยละ 77.00 และเพศชายร้อยละ 22.90 ส่วนใหญ่มีอายุระหว่าง 55 - 59 ปี ร้อยละ 42.90 จบการศึกษาชั้นประถมศึกษา ร้อยละ 57.00 มีสมาชิกในครอบครัวระหว่าง 4 - 6 คน ร้อยละ 54.30 มีสถานภาพสมรสคู่ ร้อยละ 68.60 ประกอบอาชีพเกษตรกรรม ร้อยละ 51.40 ส่วนใหญ่มีรายได้ต่อเดือนน้อยกว่า 10,000 บาท ร้อยละ 65.70 โดยรายได้นำไปใช้จ่ายทั้งของตนเองและสมาชิกในครอบครัว ร้อยละ 97.10 ได้รับรู้ข่าวสารผ่านทางโทรทัศน์ ร้อยละ 80.00 และเคยได้รับการฝึกอบรมเกี่ยวกับหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ร้อยละ 71.40

ทศนคติต่อการออมของชุมชนวัยก่อนเกษียณ

โดยใช้หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเป็นแนวทาง พบว่า ชุมชนมีทศนคติต่อการออมในภาพรวมอยู่ในระดับมาก โดยมีค่าเฉลี่ย 3.60 (S.D. = 0.76)

พฤติกรรมการออมของชุมชนวัยก่อนเกษียณโดยใช้หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเป็นพื้นฐาน

ชุมชนมีเงินออม ร้อยละ 77.10 และไม่มีเงินออม ร้อยละ 22.90 วัตถุประสงค์หลักของการออมเพื่อใช้ในยามเจ็บป่วยหรือชราภาพ ร้อยละ 62.90 เงินออมส่วนใหญ่ไม่เกิน 5,000 บาทต่อเดือน ร้อยละ 65.70 รูปแบบการออมที่นิยมมากที่สุด คือ การฝากธนาคาร/สหกรณ์ออมทรัพย์/กรมธรรม์ประกันชีวิต ร้อยละ 80.00 ส่วนปัจจัยที่เอื้อต่อการออมมากที่สุด คือ รายได้ที่เพิ่มขึ้นและรายจ่ายที่ลดลง ร้อยละ 37.10 สำหรับปัญหาอุปสรรคสำคัญต่อการออมเงิน คือ ภาระหนี้สินที่เพิ่มขึ้น ร้อยละ 40.00

ความต้องการด้านการออมของชุมชนวัยก่อนเกษียณโดยใช้หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเป็นแนวทาง

มีการวางแผนเก็บออมเงินเพื่อเตรียมเกษียณ ร้อยละ 88.60 โดยคาดหวังว่าจะสามารถออมได้ร้อยละ 10 - 20 ของรายได้แต่ละเดือนหลังเกษียณ ร้อยละ 71.40 และคาดว่าจะใช้เงินออมสำหรับค่ารักษาพยาบาล ร้อยละ 74.00 จุดประสงค์หลักของการออม คือ เพื่อใช้จ่ายยามฉุกเฉิน รองลงมา คือ ดูแลครอบครัว และ ใช้จ่ายยามเกษียณ ในอนาคตให้ความสนใจการออมในรูปแบบเงินฝากออมทรัพย์ กองทุนสำรองเลี้ยงชีพ

2. การพัฒนาศักยภาพการออมของชุมชนวัยก่อนเกษียณอย่างมีส่วนร่วมบนพื้นฐานปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง จำแนกดังนี้

2.1 ผลการอบรมเชิงปฏิบัติการ พบว่า ก่อนการพัฒนาศักยภาพการออมชุมชนวัยก่อนเกษียณ มีความรู้เกี่ยวกับการออมโดยใช้หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเป็นพื้นฐานโดยรวมด้านความพอประมาณ ความมีเหตุผล และการมีภูมิคุ้มกันอยู่ในระดับสูง ค่าเฉลี่ย 21.28 หลังการพัฒนาศักยภาพการออมชุมชนมีความรู้ โดยรวมอยู่ในระดับสูง ค่าเฉลี่ย 25.68 ดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 เปรียบเทียบค่าเฉลี่ยความรู้เกี่ยวกับการออมตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงเป็นพื้นฐาน (ก่อนและหลังการพัฒนาศักยภาพการออม)

ความรู้เกี่ยวกับการออมตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง	n	ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$)	ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.)	ค่า t	df	p-value
ก่อนการพัฒนาศักยภาพ	35	21.28	2.14	11.39	34	0.00**
หลังการพัฒนาศักยภาพ	35	25.68	2.70			

หมายเหตุ: ** p-value < .01 ; * p-value < .05

จากตารางที่ 1 ผลการเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยคะแนนความรู้เกี่ยวกับการออมตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงระหว่างก่อนกับหลังการพัฒนาศักยภาพมีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ มีค่า t เท่ากับ 11.39, ค่า df เท่ากับ 34 และค่า p-value < .01

2.2 การพัฒนาศักยภาพการออมอย่างมีส่วนร่วมของชุมชนวัยก่อนเกษียณโดยใช้หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงเป็นพื้นฐาน ซึ่งดำเนิน 2 ขั้นตอน คือ 1) การสร้างความตระหนักต่อการออม การอบรมเชิงปฏิบัติการแก่ชุมชนวัยก่อนเกษียณและการแลกเปลี่ยนประสบการณ์การใช้จ่ายในชีวิตประจำวันและรวบรวมแบบบันทึกรายรับ-รายจ่าย ผ่านกิจกรรมกลุ่มเพื่อช่วยเพื่อน ครั้งที่ 1 และจัดทำบัญชีรายรับ-รายจ่ายในครัวเรือน พร้อมแจก “บัญชีรับ-จ่ายชุมชนพอเพียง และ 2) การสร้างต้นแบบและเผยแพร่ต้นแบบการออม ใช้กิจกรรมกลุ่มเพื่อช่วยเพื่อน ครั้งที่ 2 และ ครั้งที่ 3 ได้ต้นแบบการออมตามแนวทางหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงเป็นพื้นฐาน 1 บุคคลต้นแบบ

3. การประเมินผลและถอดบทเรียนการพัฒนาศักยภาพการออมของชุมชนวัยก่อนเกษียณอย่างมีส่วนร่วมบนพื้นฐานปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง สรุปตามประเด็น ได้ดังนี้

3.1 การประเมินผลการดำเนินชีวิตตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเป็นพื้นฐานของชุมชนวัยก่อนเกษียณโดยรวม ก่อนการพัฒนาศักยภาพอยู่ในระดับมาก ค่าเฉลี่ย 3.79 (S.D. = 0.68) ผลการวิเคราะห์แยกรายด้านชุมชนดำเนินชีวิตตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงอยู่ในระดับมากที่สุดทั้ง 5 ด้าน ได้แก่ ความพอประมาณ ค่าเฉลี่ย 3.69, ความมีเหตุผล ค่าเฉลี่ย 3.85, ความมีภูมิคุ้มกัน ค่าเฉลี่ย 3.71, ความรอบรู้ ค่าเฉลี่ย 3.79 และ คุณธรรมในการดำเนินชีวิต ค่าเฉลี่ย 3.91 หลังการพัฒนาศักยภาพชุมชนวัยก่อนเกษียณดำเนินชีวิตตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงโดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ค่าเฉลี่ย 4.44 (S.D. = 0.54) ผลการวิเคราะห์แยกรายด้านชุมชนวัยก่อนเกษียณดำเนินชีวิตตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงอยู่ในระดับมากที่สุดทั้ง 5 ด้าน ได้แก่ ความพอประมาณ ค่าเฉลี่ย 4.31, ความมีเหตุผล ค่าเฉลี่ย 4.33, ความมีภูมิคุ้มกัน ค่าเฉลี่ย 4.44, ความรอบรู้ ค่าเฉลี่ย 4.47 และ คุณธรรมในการดำเนินชีวิต ค่าเฉลี่ย 4.67 ผลการเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยการดำเนินชีวิตตามหลัก

ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของกลุ่มวัยก่อนเกษียณระหว่างก่อนการพัฒนาศักยภาพกับหลังการพัฒนาศักยภาพ พบว่า มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ โดยมีค่า t เท่ากับ 8.351 ค่า df เท่ากับ 34 และค่า p -value $< .000$ ผลการเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยการดำเนินชีวิตตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงก่อนกับหลังการพัฒนา ศักยภาพจำแนกแต่ละด้าน ตามตารางที่ 2

ตารางที่ 2 เปรียบเทียบค่าเฉลี่ยการดำเนินชีวิตตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง (ก่อนและหลังการพัฒนา)

ตัวแปร	n	ค่า $\bar{X}$	ค่า S.D.	ค่า t	df	p-value
ความพอประมาณ						
ก่อนการพัฒนาศักยภาพ	35	3.69	0.47	7.970	34	0.00
หลังการพัฒนาศักยภาพ	35	4.31	0.65			
ความมีเหตุมีผล						
ก่อนการพัฒนาศักยภาพ	35	3.85	0.68	5.682	34	0.00
หลังการพัฒนาศักยภาพ	35	4.33	0.54			
ความมีภูมิคุ้มกัน						
ก่อนการพัฒนาศักยภาพ	35	3.71	0.65	6.854	34	0.00
หลังการพัฒนาศักยภาพ	35	4.44	0.50			
ความรอบรู้						
ก่อนการพัฒนาศักยภาพ	35	3.79	0.87	10.709	34	0.00
หลังการพัฒนาศักยภาพ	35	4.47	0.52			
ความมีคุณธรรม						
ก่อนการพัฒนาศักยภาพ	35	3.91	0.73	4.861	34	0.00
หลังการพัฒนาศักยภาพ	35	4.67	0.51			

หมายเหตุ : ** p -value $< .01$; * p -value $< .05$

จากตารางที่ 2 ผลการเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยการดำเนินชีวิตตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของกลุ่มวัยก่อนเกษียณระหว่างก่อนการพัฒนาศักยภาพกับหลังการพัฒนาศักยภาพ มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติทั้ง 5 ด้าน นอกจากนี้หลังจากการพัฒนาศักยภาพการออมชุมชนวัยก่อนเกษียณได้นำความรู้ไปใช้ปรับเปลี่ยนพฤติกรรมทางการเงิน ได้แก่ 1) การนำความรู้ไปประยุกต์ใช้ในการทำบัญชีรายรับ - รายจ่าย และการเพิ่มการออมเงินเตรียมพร้อมก่อนเกษียณมากขึ้น 2) การนำความรู้และประสบการณ์เผยแพร่ให้สมาชิกในครอบครัว ทำให้ครอบครัวปรับเปลี่ยนพฤติกรรมการใช้จ่าย วางแผนการออมเงินตั้งแต่เริ่มทำงาน ใช้จ่ายอย่างพอเพียง อบรมบุตรหลานให้รู้จักการเก็บออมเงินเตรียมพร้อมสำหรับอนาคต 3) การนำความรู้และประสบการณ์เผยแพร่ให้สมาชิกในชุมชนทราบถึงความจำเป็นของการออมเพื่อเก็บไว้ใช้ในวัยเกษียณ แนะนำการทำบัญชีครัวเรือน และเห็นความสำคัญของการออม และ 4) ชุมชนวัยก่อนเกษียณร้อยละ 63.50 มีการออมเพิ่มขึ้นจากเดิมร้อยละ 5.72

3.2 การถอดบทเรียนจากการเสริมสร้างศักยภาพการออมของชุมชนวัยก่อนเกษียณอย่างมีส่วนร่วมบนพื้นฐานปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง มีประเด็นหลัก 3 ด้าน ได้แก่ 1) การดำเนินชีวิตประจำวัน ชุมชนเห็นว่าหลักเศรษฐกิจพอเพียงสามารถประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน โดยเฉพาะด้านการออมช่วยสร้างนิสัยที่ดีในการใช้จ่ายสามารถใช้เงินออมยามฉุกเฉิน การทำบัญชีรายรับรายจ่ายช่วยควบคุมพฤติกรรมการใช้เงินเป็นระบบ 2) การเรียนรู้ของชุมชน ชุมชนมีความเข้าใจและคุ้นเคยกับหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง และนำมาใช้ในชีวิตจริงได้ การส่งเสริมการเรียนรู้ในระดับชุมชนผ่านการจัดตั้งชมรมเศรษฐกิจพอเพียง ส่งเสริมการสร้างเครือข่ายและฝึกฝนการดำรงชีวิตอย่างพอเพียง 3) การจัดกิจกรรมเผยแพร่ความรู้ การใช้สื่อโฆษณา เช่น สิ่งพิมพ์ เว็บไซต์ และข่าวสารภายในชุมชนช่วยเผยแพร่หลักเศรษฐกิจพอเพียงได้อย่างมีประสิทธิภาพ

รูปแบบการเสริมสร้างศักยภาพการออมอย่างมีส่วนร่วมบนพื้นฐานหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง จากการถอดบทเรียนมีทั้งระยะสั้น ระยะกลาง และระยะยาว สอดคล้องกับหลักเศรษฐกิจพอเพียง มีดังนี้

การออมระยะสั้น (ไม่เกิน 1 ปี) เน้นการสร้างวินัยทางการเงินและการเตรียมพร้อมต่อเหตุฉุกเฉินตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียง ได้แก่ 1) จัดทำบัญชีรายรับ-รายจ่ายรายวัน 2) การตั้งเป้าหมายออมเงินรายเดือน 3) หลีกเลี่ยงการซื้อของฟุ่มเฟือยหรือไม่จำเป็น 4) เข้าร่วมกลุ่มออมทรัพย์ของชุมชนในรูปแบบต่าง ๆ และ 5) การใช้ทรัพยากรในท้องถิ่นให้คุ้มค่า

การออมระยะกลาง (1 - 5 ปี) มุ่งเน้นการเตรียมความพร้อมต่อการระดมเงินขนาดกลาง ได้แก่ 1) ตั้งเป้าหมายออมเงินเพื่อค่าใช้จ่ายจำเป็น 2) ออมผ่านสหกรณ์หรือกลุ่มกองทุนหมู่บ้านเพื่อให้ได้ดอกเบี้ยที่เหมาะสม 3) ลงทุนในกิจกรรมรายได้เสริม 4) เข้าร่วมอบรมความรู้ด้านการเงินหรือการประกอบอาชีพเพิ่มรายได้ และ 5) ใช้ทรัพยากรที่มีอยู่อย่างคุ้มค่า

การออมระยะยาว (เกิน 5 ปี ขึ้นไป) เน้นการเตรียมความพร้อมสำหรับชีวิตหลังเกษียณอย่างมั่นคงและยั่งยืน ได้แก่ 1) ออมเงินเข้ากองทุนเพื่อการเกษียณ 2) สร้างรายได้ประจำจากกิจการขนาดเล็กที่บริหารเองได้ 3) ส่งเสริมการรวมกลุ่มทำกิจกรรมทางเศรษฐกิจ 4) พัฒนาทักษะด้านสุขภาพและอาชีพเตรียมพร้อมในวัยสูงอายุ และ 5) วางแผนการถ่ายทอดความรู้และทรัพย์สินแก่ลูกหลานอย่างมีคุณธรรม

อภิปรายผล

1. ทศนคติต่อการออม พฤติกรรมการออม และความต้องการออม

ประชาชนกลุ่มวัยก่อนเกษียณมีทัศนคติเชิงบวกต่อการออมในระดับมาก มีเงินออมเพื่อนำมาใช้ในการเจ็บป่วยหรือเมื่อเข้าสู่วัยชรา รายได้ที่สูงขึ้นและรายจ่ายที่ลดลงเป็นปัจจัยที่ส่งผลให้มีการออม ขณะที่อุปสรรค คือ ภาระหนี้สินที่เพิ่มขึ้นและสภาพเศรษฐกิจและสังคมที่ไม่แน่นอน ชุมชนวัยก่อนเกษียณมีการนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้ในชีวิตประจำวัน ทำให้เกิดทัศนคติที่ดีต่อการออม ซึ่งอธิบายได้ว่า การที่ชุมชนวัยก่อนเกษียณมีทัศนคติเชิงบวกต่อการออมในระดับมาก มีพฤติกรรมการออมอย่างมีวินัย โดยมุ่งเน้นเพื่อรองรับยามเจ็บป่วยและวัยชรา สะท้อนถึงการตระหนักรู้ในการวางแผนทางการเงินในระยะยาว รูปแบบการออมที่นิยม ซึ่งเน้นความปลอดภัยและเข้าถึงได้ง่าย ขณะที่การออมในรูปแบบอื่นก็สะท้อนถึงความพยายามกระจายความเสี่ยงและสร้างมูลค่าเพิ่ม ปัจจัยส่งเสริมการออม คือ รายได้ที่เพิ่มขึ้นและการลดรายจ่าย ขณะที่อุปสรรคหลัก คือ ภาระหนี้สินและความไม่แน่นอนทางเศรษฐกิจและสังคม ซึ่งสอดคล้องกับทฤษฎีเศรษฐศาสตร์พฤติกรรม ทั้งกล่าวว่า การน้อมนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้ในชีวิตประจำวันมีส่วนสำคัญในการสร้างทัศนคติที่ดีและพฤติกรรมการออมอย่างยั่งยืน โดยประชาชนมีเป้าหมายการออมที่หลากหลาย สะท้อนถึงการวางแผนชีวิตอย่างรอบด้าน ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงที่เน้นความพอประมาณ มีเหตุผล และมีภูมิคุ้มกันในตัว ทั้งยังสอดคล้องกับผลการศึกษาของ Delaflooz, N. & Paim, L. ที่ชี้ว่าประชาชนส่วนใหญ่ให้ความสำคัญกับการออมและมีการจัดสรรเงินออมโดยอาศัยการตัดสินใจด้วยตนเอง วัตถุประสงค์ของการออมที่หลากหลายแสดงให้เห็นถึงการวางแผนชีวิตในหลายมิติ ซึ่งเป็นองค์ประกอบสำคัญของการพัฒนาเสถียรภาพทางเศรษฐกิจของครัวเรือนในระยะยาว (Delaflooz, N. & Paim, L., 2011) และสอดคล้องกับผลการศึกษาของ ธนภณ เรื่องแรงสูกูลที่พบว่า ชุมชนให้ความสำคัญกับการออม จำนวนเงินออมขึ้นอยู่กับรายได้และรายจ่าย วัตถุประสงค์การออมเพื่อใช้ในการฉุกเฉิน ซื้อของจำเป็น ใช้ในวัยชรา เป็นทุนการศึกษาบุตร ซื้อที่อยู่อาศัย รักษาพยาบาล และซื้อสิ่งอำนวยความสะดวก สุขภาพ การออมมีทั้งการฝากเงินในสถาบันการเงิน การออมในรูปแบบเงินสด การซื้อสังหาริมทรัพย์และอสังหาริมทรัพย์ ประกันชีวิต และกองทุนต่าง ๆ (ธนภณ เรื่องแรงสูกูล, 2561)

2. การพัฒนาศักยภาพการออมของชุมชนวัยก่อนเกษียณอย่างมีส่วนร่วมบนพื้นฐานปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

ผลการพัฒนาศักยภาพการออม ก่อนการพัฒนาศักยภาพการออมชุมชนวัยก่อนเกษียณมีความรู้เกี่ยวกับการออมโดยใช้หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเป็นพื้นฐานในภาพรวมด้านความพอประมาณ ความมีเหตุผล และการมีภูมิคุ้มกันอยู่ในระดับสูง หลังการพัฒนาศักยภาพการออมชุมชนวัยก่อนเกษียณมีความรู้เกี่ยวกับการออมโดยใช้หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเป็นพื้นฐานในภาพรวมโดยรวมอยู่ในระดับสูงเช่นกัน ผลการเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยคะแนนความรู้เกี่ยวกับการออมตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงระหว่างก่อนการพัฒนากับหลังการพัฒนาศักยภาพมีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ซึ่งอธิบายได้ว่าผลของการจัดกิจกรรมอบรมเชิงปฏิบัติการเป็นการเพื่อเสริมสร้างความรู้และศักยภาพในการออมให้แก่ประชาชนกลุ่มวัยก่อนเกษียณ โดยใช้หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงเป็นแนวทางหลักในการดำเนินกิจกรรม โดยก่อนการพัฒนาศักยภาพชุมชนวัยก่อนเกษียณมีความรู้เกี่ยวกับการออมตามหลักเศรษฐกิจพอเพียงในระดับสูงอยู่แล้ว หลังการเข้าร่วมพัฒนาศักยภาพความรู้ของชุมชนมีการพัฒนาขึ้นอย่างชัดเจน โดยค่าเฉลี่ยคะแนนความรู้เพิ่มขึ้น โดยผลการเปรียบเทียบคะแนนก่อนและหลังการพัฒนาศักยภาพมีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ซึ่งบ่งชี้ว่าการจัดกิจกรรมอบรมเชิงปฏิบัติการมีประสิทธิภาพในการเสริมสร้างความรู้ด้านการออมตามหลักเศรษฐกิจพอเพียงมีประสิทธิภาพและนำไปสู่การเกิดพฤติกรรมกรรมการออมที่เป็นรูปธรรมของกลุ่มเป้าหมาย ได้แก่ 1) การสร้างความตระหนักต่อการออม และ 2) การสร้างต้นแบบและเผยแพร่ต้นแบบการออม อธิบายได้ว่าการสร้างและเผยแพร่ต้นแบบการออม ซึ่งมุ่งเน้นให้เกิดผู้ที่สามารถเป็นแบบอย่างแก่สมาชิกในชุมชน โดยใช้กระบวนการกลุ่มเพื่อช่วยเหลือเพื่อนเป็นเครื่องมือหลัก ทำให้เกิดการเรียนรู้ร่วมกันในกลุ่ม ช่วยเสริมสร้างแรงจูงใจ ความเชื่อมั่น และการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมในกลุ่มเป้าหมาย ผลการดำเนินกิจกรรมสะท้อนให้เห็นถึงความสำคัญของการส่งเสริมให้ชุมชนมีบทบาทในการเรียนรู้และพัฒนาศักยภาพของตนเองอย่างต่อเนื่อง สอดคล้องกับแนวทางการพัฒนาที่ยั่งยืนที่เน้นการมีส่วนร่วมและการพัฒนาจากฐานราก ซึ่งเป็นแนวทางที่มีประสิทธิภาพในการเสริมสร้างความมั่นคงทางเศรษฐกิจของประชาชนกลุ่มวัยก่อนเกษียณ และสามารถนำไปขยายผลต่อยอดในพื้นที่อื่น ๆ ได้ในอนาคต ผลการวิจัยข้างต้นสอดคล้องกับแนวคิดของการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมและการพัฒนาศักยภาพของชุมชนของ สุพัตรา ยอดสุรางค์ ซึ่งชี้ว่าการให้ชุมชนมีส่วนร่วมในกระบวนการเรียนรู้ช่วยส่งเสริมการถ่ายทอดองค์ความรู้ ช่วยให้เกิดการตระหนักรู้การแลกเปลี่ยนประสบการณ์ และการปรับใช้แนวคิดในบริบทชีวิตจริงได้อย่างเหมาะสม (สุพัตรา ยอดสุรางค์, 2562) และผลการวิจัยของ อัญริญา ละครขาว และวิไลวัจส์ กฤษณะภูติ พบว่า แนวทางการพัฒนาอาชีพเสริมตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงควรประชาสัมพันธ์ให้กว้างไกลยิ่งขึ้น โดยใช้ระบบอินเทอร์เน็ต การแปรรูปให้ทันต่อความต้องการ มีความทันสมัย ประการสำคัญควรหาวิธีพัฒนาให้มีปริมาณเพียงพอกับความต้องการในแต่ละฤดูกาล (อัญริญา ละครขาว และวิไลวัจส์ กฤษณะภูติ, 2561)

3. การประเมินผลและถอดบทเรียนการพัฒนาศักยภาพการออมของชุมชนวัยก่อนเกษียณอย่างมีส่วนร่วมบนพื้นฐานปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

ซึ่งจำแนกเป็น 1) การประเมินการดำเนินชีวิตตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง โดยรวมก่อนการพัฒนาศักยภาพอยู่ในระดับมาก ผลการวิเคราะห์แยกรายด้านชุมชนดำเนินชีวิตตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงอยู่ในระดับมาก ทั้ง 5 ด้าน ได้แก่ ความพอประมาณ, ความมีเหตุผล, ความมีภูมิคุ้มกัน, ความรอบรู้ และคุณธรรม หลังการพัฒนาศักยภาพชุมชนดำเนินชีวิตตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงโดยภาพรวมอยู่ในระดับมากทั้ง 5 ด้าน ผลการเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยการดำเนินชีวิตตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงก่อนการพัฒนากับหลังการพัฒนาศักยภาพมีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ โดยชุมชนนำความรู้ไปใช้ปรับเปลี่ยนพฤติกรรมทางการเงิน การนำไปเผยแพร่ให้สมาชิกในครอบครัว และนำไปเผยแพร่ให้สมาชิกในชุมชนทราบถึงความจำเป็นที่จะต้องมีการออมเพื่อเก็บไว้ใช้ในวัยเกษียณ ส่งผลให้มีการออมเพิ่มขึ้น อธิบายได้ว่า การที่ชุมชนวัยก่อนเกษียณมี

การดำเนินชีวิตตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงอยู่ในระดับมากก่อนเข้าร่วมกิจกรรมและปรับเปลี่ยนเป็นระดับมากที่สุดหลังการพัฒนาศักยภาพ แสดงให้เห็นว่ากระบวนการพัฒนาศักยภาพมีอิทธิพลอย่างชัดเจนต่อทัศนคติและพฤติกรรมในการดำเนินชีวิตของกลุ่มเป้าหมายในเชิงบวก สอดคล้องกับแนวคิด “ความสมดุลและยั่งยืน” ตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียง ซึ่งแสดงให้เห็นว่าการอบรมเชิงปฏิบัติการที่มีกระบวนการมีส่วนร่วม รวมถึงการสร้างพื้นที่ให้ผู้เข้าร่วมได้แลกเปลี่ยนเรียนรู้จากประสบการณ์จริงมีผลต่อการเสริมสร้างทัศนคติและเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตของกลุ่มเป้าหมายอย่างยั่งยืน ผลการวิจัยสอดคล้องกับ พิริยา บุญประเทืองรัตน์ พบว่า พฤติกรรมการออมหลังการพัฒนาศักยภาพ ชุมชนสามารถนำความรู้ไปปรับใช้ในชีวิตประจำวัน ทั้งในระดับบุคคล ครอบครัว และชุมชน โดยเฉพาะพฤติกรรมด้านการวางแผนการเงิน สะท้อนถึงการเปลี่ยนแปลงที่ไม่ได้จำกัดเพียงระดับปัจเจกบุคคล แต่เกิดพัฒนาการในระดับโครงสร้างของชุมชน (พิริยา บุญประเทืองรัตน์, 2560) สอดคล้องกับงานวิจัยของ ศิวัช กรุณาเพ็ญ ที่ระบุว่าปัจจัยที่ส่งผลต่อพฤติกรรมการออม ได้แก่ ความรู้ทางการเงิน ทัศนคติ และความตระหนักในการวางแผนเกษียณ (ศิวัช กรุณาเพ็ญ, 2560) 2) ผลการถอดบทเรียนจากการเสริมสร้างศักยภาพการออมของชุมชนวัยก่อนเกษียณอย่างมีส่วนร่วมบนพื้นฐานปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง มีประเด็นหลัก 3 ด้าน ได้แก่ 1) การดำเนินชีวิตประจำวันตามหลักเศรษฐกิจพอเพียงชุมชนสามารถประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน โดยเฉพาะด้านการออม การประหยัดอดออมช่วยฝึกการใช้จ่ายอย่างจำเป็น 2) การเรียนรู้ของชุมชน ซึ่งมีความเข้าใจและคุ้นเคยกับหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง และสามารถนำมาใช้ในชีวิตจริงได้อย่างต่อเนื่อง 3) การจัดกิจกรรมเผยแพร่ความรู้ การใช้สื่อโฆษณาเพื่อกระตุ้นให้ประชาชนสนใจศึกษาและปฏิบัติตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียง และ 4) การกำหนดแนวทางและมาตรการสำคัญเกี่ยวกับการออมของชุมชนวัยก่อนเกษียณอายุ โดยจำแนกออกเป็น 3 ระยะ คือ การออมระยะสั้น การออมระยะกลาง และการออมระยะยาว อธิบายได้ว่าในกระบวนการเสริมสร้างศักยภาพการออมของชุมชนวัยก่อนเกษียณมีการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ภายใต้หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงสามารถนำมาปรับใช้ในชีวิตของประชาชนได้อย่างเป็นรูปธรรม ซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงความเข้าใจที่ลึกซึ้ง และการตระหนักรู้ถึงคุณค่าของหลักการ “พอประมาณ มีเหตุผล และมีภูมิคุ้มกัน” อันเป็นแก่นของปรัชญานี้ ซึ่งสอดคล้องกับผลการศึกษานักวิชาการหลายท่านเกี่ยวกับการนำเอาแนวคิดหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาปฏิบัติในการดำเนินชีวิต ประกอบอาชีพ และความสัมพันธ์ในหมู่บ้านและชุมชนได้นำมาประยุกต์ใช้ในด้านต่าง ๆ ทำให้คนในชุมชนมีความสามัคคีเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ ช่วยเหลือเกื้อกูลกัน ทำให้หมู่บ้านและชุมชนมีระดับรายได้เพิ่มขึ้น ชุมชนมีความเป็นอยู่ที่ดี และศึกษารูปแบบการส่งเสริมการออมของแรงงานนอกระบบตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ในกองทุนการออมแห่งชาติ โดยการจัดโครงการส่งเสริมการออมตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในกองทุนการออมแห่งชาติส่งผลให้เกิดการวางแผนจะออมเงินในกองทุนการออมแห่งชาติอยู่ในระดับมาก (กมลวรรณ วรรณธำ และคณะ, 2563) ผลการศึกษาศึกษาการเสริมสร้างศักยภาพการออมของชุมชนวัยก่อนเกษียณโดยยึดหลักเศรษฐกิจพอเพียงส่งผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงเชิงพฤติกรรมอย่างชัดเจน ทั้งด้านการดำเนินชีวิต การเรียนรู้ของชุมชน และการวางแผนการเงินในระยะสั้น ระยะกลาง และระยะยาว โดยกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชนมีบทบาทสำคัญในการสร้างแรงจูงใจ การเรียนรู้ร่วมกัน และการขับเคลื่อนการเปลี่ยนแปลงอย่างยั่งยืนในระดับฐานราก ผลการศึกษาเรื่องการออม พฤติกรรมการออม และรูปแบบการออม สอดคล้องกับข้อค้นพบดังกล่าว โดยพบว่า ประชาชนยังให้ความสำคัญกับการออม โดยจำนวนเงินออมขึ้นอยู่กับรายได้และรายจ่ายของแต่ละบุคคล ส่วนใหญ่วางแผนและตัดสินใจออมด้วยตนเอง โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อรองรับอนาคต รูปแบบการออมที่นิยม ได้แก่ การฝากเงินในสถาบันการเงินและสหกรณ์ออมทรัพย์ การเก็บเงินสด การซื้อสังหาริมทรัพย์และอสังหาริมทรัพย์ การซื้อกรมธรรม์ประกันชีวิต รวมถึงการลงทุนในทองคำและกองทุนประเภทต่าง ๆ (ธนภณ เรืองแสงกุล, 2561); (โรงเรียนหัวหาดวิทยา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาหนองคาย เขต 1, 2563); (Delaflooz, N. & Paim, L., 2011)

สรุปและข้อเสนอแนะ

ผลจากการพัฒนาศักยภาพการออมของชุมชนวัยก่อนเกษียณอย่างมีส่วนร่วมบนพื้นฐานตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงสามารถสรุป ดังนี้ 1) ชุมชนวัยก่อนเกษียณมีทัศนคติเชิงบวกต่อการออม วัตถุประสงค์เพื่อรองรับภาวะเจ็บป่วยหรือชราและเพื่อการศึกษาของบุตรหลาน รูปแบบการออมที่นิยม ได้แก่ ฝากเงินธนาคาร/สหกรณ์ กรมธรรม์ประกันชีวิต และเก็บเงินสด ปัจจัยที่ส่งผลต่อการออม คือ รายได้ที่เปลี่ยนแปลงและความไม่แน่นอนทางเศรษฐกิจ 2) ภายหลังการส่งเสริมศักยภาพการออมชุมชนวัยก่อนเกษียณมีความรู้และการดำเนินชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียงเพิ่มขึ้นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ 3) ผลการประเมินและถอดบทเรียนจากการสร้างเสริมศักยภาพชุมชนวัยก่อนเกษียณมีการวางแผนออมเงินเพื่อเตรียมเกษียณ และมีรูปแบบการออมใน 3 ระยะ ได้แก่ การออมระยะสั้น การออมระยะกลาง และการออมระยะยาว ข้อเสนอแนะจากผลการวิจัย 1) ควรส่งเสริมให้ประชาชนวัยก่อนเกษียณวางแผนการเงินล่วงหน้าโดยยึดหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง เนื่องจากมีทัศนคติที่ดีและมีพฤติกรรมการออมในระดับสูง 2) หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ สำนักงานพัฒนา ชุมชน/เทศบาล ควรสนับสนุนการจัดตั้งกลุ่มออมทรัพย์ที่เน้นหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง โดยเฉพาะกระทรวงการคลังหรือธนาคารแห่งประเทศไทยควรสนับสนุนด้านเครื่องมือการเงินที่เหมาะสมกับวัยก่อนเกษียณ ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย 1) หน่วยงานภาครัฐควรบรรจุแนวทางการส่งเสริมการออมระยะสั้น ระยะกลาง และระยะยาวในแผนพัฒนาท้องถิ่นที่ขับเคลื่อนตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียงอย่างยั่งยืนในระดับชุมชน 2) ควรส่งเสริมการสร้างแรงจูงใจและความร่วมมือระหว่างสมาชิกในชุมชน เพื่อเสริมสร้างวินัยทางการเงิน ลดภาวะหนี้สิน และจัดอุปสรรคต่อการออมในระยะยาว ข้อเสนอในการวิจัยครั้งต่อไป 1) ควรศึกษาการเปรียบเทียบพฤติกรรมการออมระหว่างกลุ่มวัยก่อนเกษียณกับกลุ่มวัยอื่น ๆ เช่น วัยแรงงานกับวัยเกษียณ 2) ควรศึกษาปัจจัยเชิงสาเหตุด้วยโมเดลสถิติขั้นสูง เช่น SEM

เอกสารอ้างอิง

- กมลวรรณ วรรณธำ และคณะ. (2563). รูปแบบการส่งเสริมการออมของแรงงานนอกระบบตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในกองทุนการออมแห่งชาติกรณีศึกษาตำบลบางนมโค อำเภอเสนา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา. วารสารการจัดการสมัยใหม่, 18(2), 54-68.
- กัลยา วานิชย์บัญชา. (2552). หลักสถิติ. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ธนภณ เรืองแรงสกุล. (2561). รูปแบบการออมเงินและการวางแผนทางการเงินที่ส่งผลต่อการเตรียมความพร้อมก่อนเกษียณอายุของพนักงานในเครือบริษัทกฟฟารีน. ใน สารนิพนธ์บริหารธุรกิจมหาบัณฑิต สาขาวิชาบริหารธุรกิจ. มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์.
- พิริยา บุญประเทืองรัตนะ. (2560). ความสัมพันธ์ระหว่างพฤติกรรมการออมที่ส่งผลต่อความรู้ ความเข้าใจเรื่องการออมของลูกค้านาคกรุงเทพ สาขานานโป่ง จังหวัดราชบุรี. ใน รายงานการวิจัย. มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- โรงเรียนหัวหาดวิทยา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาหนองคาย เขต 1. (2563). แนวทางส่งเสริมพฤติกรรมการออมของนักเรียนระดับประถมศึกษา ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ของโรงเรียนหัวหาดวิทยา. หนองคาย: โรงเรียนหัวหาดวิทยา.
- ศิวัช กรุณาเพ็ญ. (2560). ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการออมและพฤติกรรมการออมของคน Gen Y. ใน สารนิพนธ์บริหารธุรกิจมหาบัณฑิต สาขาวิชาบริหารธุรกิจ. มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2560). แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่สิบสอง พ.ศ. 2560 - 2564. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ.

- สำนักงานพัฒนาชุมชนจังหวัดกาญจนบุรี. (2562). รายงานการสำรวจข้อมูลความจำเป็นพื้นฐาน (จปฐ.). กาญจนบุรี: สำนักงานพัฒนาชุมชนจังหวัดกาญจนบุรี.
- สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2564). ข่าวสภาพัฒน. เรียกใช้เมื่อ 25 มีนาคม 2568 จาก https://www.nesdc.go.th/more_news.php?cid=868
- สุพัตรา ยอดสุรางค์. (2562). แนวคิดว่าด้วยการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาชุมชน. วารสารวิจัยและพัฒนา วไลยอลงกรณ์ในพระบรมราชูปถัมภ์ สาขามนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์, 14(1), 122-132.
- อัญริญา ละครขาว และวิไลวัจน์ กฤษณะภูติ. (2561). แนวทางการพัฒนาอาชีพเสริมตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง: กรณีศึกษาการปลูกดอกพุดเทศบาลเมืองศิลา หมู่บ้านศิลา ตำบลศิลา อำเภอเมืองขอนแก่น จังหวัดขอนแก่น. ใน การประชุมวิชาการเสนอผลงานวิจัยระดับบัณฑิตศึกษาแห่งชาติ ครั้งที่ 19 วันที่ 9 มีนาคม 2561. มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- Best, J. W. (1988). Research in Education. New Jersey: Prentice hall Inc.
- Bloom, S. J. (1975). Taxonomy of education objective, hand book1: cognitive domain. New York: David Mckay.
- Delaflooz, N. & Paim, L. (2011). Personal saving behavior among Malaysian employees: Socio demographic comparison. International Conference on Social Science and Humanity, 5(1), 361-363.
- DeVon H. A. et al. (2007). A Psychometric Toolbox for testing Validity and Reliability. Journal of Nursing scholarship, 39(2), 155-164.
- Rovinelli, R. J. & Hambleton, R. K. (1977). On the use of content specialists in the assessment of criterion-referenced test item validity. Dutch Journal of Educational Research, 2(1977), 49-60.